

05.09.2014

Centrum Kultury i Sztuki "Dwór Kossaków"

autor: k.j.gren

W październiku 2010 r. dzięki dofinansowaniu ze środków unijnych w ruinach dworu Fundacja im. Zofii Kossak otworzyła Centrum Kultury i Sztuki "Dwór Kossaków". We wnętrzu znajdują się multimedialne urządzenia, gdzie można obejrzeć zdjęcia, posłuchać wypowiedzi pisarki i jej córki, a także zobaczyć fototapety i eksponaty, nawiązujące do życia i twórczości Zofii Kossak i jej rodziny.

Głównym przesłaniem działalności Centrum Kultury i Sztuki w Górkach Wielkich jest ożywienie dokonań Zofii Kossak oraz fascynującej przeszłości dworu; szczególnego mikroklimatu dla działania środowisk intelektualnych i twórczych. Bogatym zasobem są postacie z książek Zofii Kossak.

Centrum Kultury i Sztuki „Dwór Kossaków” w Górkach Wielkich powstało z inicjatywy Fundacji im. Zofii Kossak. Obiekt został nagrodzony przez Internautów w IV edycji konkursu Polska Pięknieje – 7 Cudów Funduszy Europejskich, organizowanym przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Poza działalnością wystawienniczą Fundacja im. Zofii Kossak organizuje cykl letnich imprez kulturalnych pn. Artystyczne Lato u Kossaków. Od czerwca do sierpnia w Górkach Wielkich można uczestniczyć w plenerach malarskich, warsztatach plastycznych, teatralnych, rzeźby lub rękodzieła, koncertach, spektaklach.

Dbają też o środowisko naturalne organizując warsztaty ekologiczne, wykorzystując przy tym obecność nietoperzy. W sierpniu organizują Międzynarodowy Plener Rzeźbiarzy, gdzie z lipowych pni, za pomocą różnego rodzaju dłut, siekier i pił łańcuchowych, powstają prace inspirowane motywami z książek Zofii Kossak. Regularnie prowadzą także płatne warsztaty dla dzieci i dorosłych w ramach oferty Edu-Art.

Historia Dworu Kossaków

Rodzice Zofii Kossak, Tadeusz i Anna z Kisielnickich, przybyli do Górek Wielkich w 1922 roku z Kresów Wschodnich, objętych pożogą rewolucji bolszewickiej. Zamieszkali w trzystuletnim dworze stojącym wśród beskidzkich wzgórz u wejścia do malowniczej doliny Brennicy.

Dom był niezwykle, tak jak jego kolejni właściciele zmieniający się przez setki lat. „Hieronim Markłowski, starosta ziemski, dziedzic górecki, nowy wymurowany dwór w miejsce dawnego modrzewiowego wystawił” (Zofia Kossak „Kłopoty Kacperka góreckiego skrzata”).

Spadkobiercy zmuszani różnymi okolicznościami stracili Górki na rzecz Habsburgów, a ich dwór tętniącym kiedyś życiem, stał się spichlerzem Komory Cieszyńskiej. Kossakowie postanowili wydzierżawić dwór razem z całym majątkiem góreckim (od skarbu Państwa Polskiego), a po wygraniu przetargu stali się jego właścicielami.

W 1923 roku zamieszkała z rodzicami Zofia, młoda wdowa z synkami. W 1925 roku w XVII-wiecznym góreckim kościele Zofia wzięła ślub z Zygmuntem Szatkowskim. Dwór w Górkach staje się magnesem przyciągającym niepospolitych ludzi z odległych stron. U Kossaków goszczą pisarze: m.in. Jan Parandowski, Maria Dąbrowska, Jan Sztudynger, Melchior Wańkowicz; malarze i rodzina. Z Krakowa przyjeżdża sławny brat bliźniak, Wojciech Kossak oraz jego sławne dzieci: Maria

(Pawlikowska-Jasnorzewska), Magdalena (Samozwaniec) i Jerzy Kossak. Bywa kuzynka Zofii, Jadwiga Unrug z mężem Stanisławem Ignacym Witkiewiczem (Witkacym).

- Dom moich Dziadków, wielokrotnie opisywany przez odwiedzających naszą rodzinę literatów, był obszerny, bardzo stary, bez przesadnych wygód, urządzony z nobliwą prostotą. Długa, sklepiona sięć biegła na przestrzał, od drzwi frontowych do wyjścia na ogród. Zamykały ją z obu stron potężne i ciężkie dębowe wierzeje nabite gwoździami, zasuwane na noc od wewnątrz grubą, ciosaną w kwadrat belką. W dzień była ona wpuszczona w ścianę, za to wieczorem, silnie pociągnięta, wyjeżdżała dudniąc ze swego schowka, skutecznie tarasując drzwi. Grube kamienne mury, bielone ściany, jasne tapety w salonie, podłogi z heblowanych desek i piece kaflowe w pokojach – taki był górecki dom, lodowaty w zimie, przyjemnie chłodny w upalne lato. – pisze Anna Szatkowska w książce „Był dom... Wspomnienia”.

Tadeusz Kossak specjalizował się w hodowli bydła. Dosiadając konia objeżdżał buczańskie łąki, na których pasły się stada sprowadzonych ze Szwajcarii, płowych krów. Wśród zabudowań folwarcznych wyróżniał się budynek gorzelnicy z wysokim ceglany kominem. Obok, obszerna obora, o ścianach wyłożonych białymi płytkami, łukowatymi sklepieniami wspartymi na żelaznych filarach, stanowiła schronienie dla wyjątkowo mlecznych krów. W najbliższym sąsiedztwie stała lodownia, w której przygotowywano mleko do transportu lub dalszego przerobu.

Pracowite życie mieszkańców góreckiego dworu znaczyły nie tylko radosne chwile. W 1926 roku zmarł nagle pierworodny syn Zofii, Julek. W 1935 roku odszedł major Tadeusz Kossak. Obydwaj leżą na góreckim cmentarzu. W 1939 roku wybuchła II wojna światowa i rodzina jest zmuszona opuścić dom. Okupant przystosowuje dwór do potrzeb zorganizowanej w nim prawdopodobnie, szkoły gospodarstwa wiejskiego dla dziewcząt mówiących po niemiecku.

Po zakończeniu działań wojennych, pod nieobecność właścicieli, dwór zostaje spalony 6 lub 8 maja 1945 roku. Piękny dwuspadowy dach, obszerne strychy, wiekowa stolarka poszły z dymem. Skompilowane koleje życia nie pozwoliły Zofii i Zygmuntowi bronić dobytku rodzinnego przed dewastacją, aż do powrotu z przymusowej emigracji w 1957 roku. Wczesną wiosną przybywają do Górek. Ze wzruszeniem i smutkiem oglądają ruiny domu. „Drzewa porosły jak wieże. Wierzyby nad pustym dziś basenem ogromne... Chciałam ucałować próg, ale gąszcz tarniny zarósł wejście” (Z listu Zofii Kossak).

Marzenia Zofii o odbudowie starego dworu nie ziściły się, ani wówczas gdy zwróciła się do Związku Literatów Polskich w Katowicach, ani gdy proponowała Dyrekcji Szkoły w Międzyświęciu rozbudowę Szkoły. Po śmierci żony, na wniosek Zygmunta Szatkowskiego 30 grudnia 1968 roku wykonano następujący wpis do rejestru zabytków województwa katowickiego:

Ruiny dworu z resztkami parku w miejscowości Górki Wielkie, pow. Cieszyn, z w. XVIII: późnobarokowy, murowany z kamienia i cegły, na rzucie prostokąta z ryzalitem na osi elew. od ogrodu, dwutraktowy, piętrowy, elewacje dłuższe 7-osiove, w otoczeniu reszta parku na obszarze 0,5 ha. Granice zabytku rozciągają się na całość dworu wraz z parkiem 0,5 ha. Uzasadnienie: Obiekt ma poważne znaczenie dla historii i charakterystyki regionu.

Po roku 1989 spadkobiercy Zofii i Zygmunta postawili sobie za cel przywrócenie do życia rodzinnego gniazda. Niech ten dom, tak jak niegdyś ma szeroko otwarte drzwi dla gości z bliska i z daleka.

